

Az államnyelv és a kisebbségi nyelv harca a magyar tanítási nyelvű iskoláknak szánt tankönyvekben

ADRIENN GYÖRY

THE BATTLE OF THE OFFICIAL STATE LANGUAGE AND THE MINORITY LANGUAGE
IN THE TEXTBOOKS FOR THE SCHOOLS WITH HUNGARIAN LANGUAGE OF EDUCATION

81`244

371.671:81`373.21

342.725

341.234

Keywords: Slovak-hungarian affiliations. Language policy. Minority language rights. The usage of geographical names in minority textbooks.

Bevezetés

Az utóbbi évek, hónapok nem kedveztek a szlovák–magyar kapcsolatoknak. Elmondható, hogy konfliktusok sora követi egymást. Ezen összetűzések egyike 2008 szeptemberében robbant ki a magyar tanítási nyelvű iskolák negyedik évfolyama számára kiadott Honismeret tankönyvvel kapcsolatban, amely a Szlovák Köztársaság Oktatásügyi Minisztériuma jóváhagyásával jelent meg. A tankönyvekben a földrajzi nevek csak szlovákul szerepelnek, a magyar helységnevek csupán a könyv végén vannak felsorolva. A tanárok és szülők a Magyar Koalíció Pártjával együtt fejezték ki nemtetszésüket, mondván, hogy a tankönyv sérti a kisebbségek nyelvi jogait. Elfogadhatatlan számukra, hogy ilyen formában, ilyen elvárásoknak megfelelően tanítsák a tanulókat. Mindeközben az oktatásügyi minisztérium azt állítja, hogy a földrajzi nevek szlovák nyelven való feltüntetése helyes volt, és egyáltalán nem sérti a szlovák alkotmány, illetve az erre vonatkozó nemzetközi dokumentumok által garantált kisebbségi jogokat.

E tanulmány célja, hogy megvizsgálja, valóban sértik-e a tankönyvek a szlovákiai magyar kisebbség jogait.

A dolgozatban kifejtem, hogy az oktatásügyi minisztérium nem megfelelően járt el, hiszen intézkedésének jogi alapja nem teljesen érthető és nyilvánvaló. Továbbá kitérek arra, hogy a nemzetközileg elfogadott kisebbségi és kisebbségi nyelvi jogok a földrajzi nevek anyanyelven történő használatára is vonatkoznak.

Magát a témát főképp nemzeti és nemzetközi jogi szempontból közelítem meg. Először bemutatom a kisebbségi iskoláknak szánt tankönyvek kiadásának hátterét. Ezt követően az oktatásügyi minisztérium döntésének okait elemzem. Majd annak érdekében, hogy bemutassam a kisebbségi jogok természetét, megvizsgálom a Nemzetiségi Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezményt, a Regionális vagy Ki-

sebbségi Nyelvek Európai Kartáját, a Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát és az Oslói Ajánlásokat. Ezen nemzetközi dokumentumok segítségével próbálom tisztázni, hogy az említett tankönyvek megjelenése sérti-e a nemzetközileg elfogadott kisebbségi jogokat vagy sem.

A tankönyvügy háttere

2008 szeptemberében az Orbis Pictus Kiadó adta ki a magyar kisebbségi iskoláknak szánt új Honismeret tankönyveket. Az új kiadás tartalmilag többé-kevésbé követte az előző kiadást (2000-ben jelent meg legutoljára).¹ Mindössze pár fejezet címét és a fejezetek sorrendjét változtatták meg. Ezenkívül javítottak a könyv grafikai elrendezésén, ezáltal a könyv látványosabbá vált, ami segítheti a diákokat a tananyag hatékonyabb elsajátításában.

A tetszetősebb külső ellenére a tankönyv szövege hatalmas vitát váltott ki, mivel a földrajzi nevek csak az államnyelven (szlovákul) vannak benne feltüntetve. Magyar megfelelői csupán a könyv végén találhatóak meg.

A jelenlegi oktatásügyi miniszter, Ján Mikolaj, először körülbelül egy évvel a Honismeret tankönyv megjelenése előtt jelezte elképzeléseit az új tankönyvről. Különböző jogszabályokra hivatkozott, elsősorban a Szlovák Köztársaság államnyelvről szóló 1995. évi 270. számú törvényre, a települések nemzetiségi kisebbségi nyelven történő feltüntetéséről szóló 1994. évi 191. számú törvényre és a geodéziáról és kartográfiáról szóló 1995. évi 215. törvényre.² Mindezek alapján az oktatásügyi minisztérium úgy döntött, hogy a Szlovák Köztársaság területén fekvő földrajzi neveket szlovákul kell feltüntetni.³ Vagyis a tankönyvekben csak a szlovák megnevezéseket kell használni. A szlovákiai magyar kisebbség tagjai, főképp politikusok és tanárok már ekkor – 2007 szeptembere és októbere táján – kifogásolták mindezt. Hangsúlyozták a kisebbség kétnyelvűségét, és arra kérték az oktatásügyi minisztériumot, hogy ne változtasson az eddigi gyakorlaton.⁴ 2008 májusában az oktatásügyi miniszter engedélyezte, hogy a szlovák földrajzi nevek mögött zárójelben azok magyar megfelelője is szerepeljen.⁵ De már késő volt, mivel a kiadó már elkezdte a tankönyvek nyomtatását.⁶

A magyarok mélységesen felháborodtak, hogy a földrajzi nevek (városok, síkságok, folyók és hegyek megnevezései) csak szlovákul szerepelnek a tankönyvekben. Ez azonban csak abban az esetben lenne természetes és elfogadható, ha ezeknek végképp nem volnának magyar megfelelői. A tankönyvben szereplő csaknem minden földrajzi névnek azonban van hivatalos magyar megnevezése. Érdekes módon csak azok a földrajzi nevek szerepelnek benne szlovákul, amelyek Szlovákia területén találhatóak, a többi földrajzi név csak magyarul van feltüntetve. Ezenfelül a magyar megfelelők listája hiányos, számos földrajzi név nem található meg benne.⁷

Az oktatásügyi minisztérium magyarázata

Mint már említettem, az oktatásügyi miniszter azt állítja, hogy a változtatásokat a törvények megtartása végett hozták. Feltehető azonban a kérdés: jogilag valóban megalapozott változtatásokról van-e szó?

Az 1995. évi 270. számú törvény, az úgynevezett nyelvtörvény 3. cikke az államnyelv hivatali érintkezésben történő használatáról szól. A cikk 3. bekezdésének d) pontja kimondja, hogy a települések, annak kerületeinek, utcáinak megnevezését, valamint a földrajzi neveket és térképen szereplő adatokat hivatalosan, szlovák nyelven kell feltüntetni.⁸ A más nyelven történő megnevezéseket külön törvény szabályozza. Ez a külön törvény pedig az 1994. évi 191. számú törvény a települések kisebbségi nyelven történő feltüntetéséről. A törvény arról rendelkezik, hogy azokon a településeken lehet nyilvánosan és hivatalosan feltüntetni kisebbségi nyelven is a megnevezéseket, amelyekben a kisebbséghez tartozó személyek aránya meghaladja a lakosság 20%-át.⁹ A törvények nem tartalmaznak külön rendelkezéseket a kisebbségi oktatásról, sem a szakterminológia elsajátítási nyelvéről. Sőt, meg kell jegyezni, hogy az oktatás a nyilvános, és nem a hivatali szférába tartozik¹⁰. Ezáltal könnyen megkérdőjelezhető az érvelés.

A másik törvény, amelyre a minisztérium hivatkozott, az 1995. évi 215. számú, a geodéziáról és kartográfiáról szóló törvény. A törvény kimondja, hogy a kartográfiai munkák és szaktanulmányok kiadóinak a földrajzi nevek standardizált formáját kell használniuk abban az esetben is, ha idegen nyelvű kiadványról van szó. Ugyanez vonatkozik a sajtóban és más médiában, valamint az állami intézmények hivatalos tevékenységében megjelenő földrajzi nevekre is.¹¹ Legalább két meghatározó probléma van ennek a törvénynek a hatályával. Először is: a törvény nem utal egyértelműen arra, hogy mindez a kisebbségi oktatásra is érvényes lenne. A törvény kartográfiai kiadványokra céloz, a földrajzi tankönyvek esete végképp nincs megemlítve. A tankönyveket pedig nem azonosíthatjuk a kartográfiai publikációkkal. Azok, mint tudjuk, pedagógiai segédeszközök, melyek összefoglalják a tantervben megadott tananyagot. Külön oktatási célt szolgálnak. Ha a tantárgyat a kisebbség nyelven oktatják, a szakkifejezéseket is ugyanazon a nyelven kellene a diákoknak elsajátítaniuk.¹²

Emellett az Egyesült Nemzetek Szervezetén belül a Földrajzi Névi Szakértői Csoport foglalkozik a földrajzi megnevezések egységesítésével. Határozataik alapján kiderül, hogy nemcsak a bizonyos országokban standardizált, azaz hivatalos földrajzi megnevezések érvényesek, hanem e földrajzi objektumok más idegen nyelvekben meghonosodott és használt megfelelői is.¹³ Ha ezeket a nemzetközi iratokat vesszük alapul, akkor megállapíthatjuk, hogy a kisebbségek is használhatják saját földrajzi neveiket. Esetünkben: a magyar megnevezések meghonosodott kifejezések, és egyben a standardizált magyar nyelv részét is képezik.

A szóban forgó tankönyvek esete bizonyos jelképes üzenettel is bír. A kisebbség fenntartásának két kulcsfontosságú tényezője a nyelv és az oktatás. Az oktatásügyi minisztérium azért, hogy ebbe a két dologba szándékozik beavatkozni, a kisebbséget a lehető legérzékenyebb pontján érinti és konfrontálja. Az ehhez hasonló kezdeményezések – mint ahogy a kisebbségeknek szánt tankönyvekben a földrajzi nevek csak hivatalos, szlovák megfelelői szerepelnek – a szlovák nyelv felsőbbrendűségére utalnak a magyar nyelvvel szemben. Az oktatásügyi minisztérium intézkedéseit tekinthetnénk akár egyfajta nemzetiesítő, szlovákosító kísérletnek is. Az ilyen indíttatású lépések nagyban sértik a kisebbségek jogait.

Napjainkban Európa-szerte nem találunk ehhez hasonló tankönyveket, melyekben a földrajzi nevek csak az állam nyelvén volnának feltüntetve.¹⁴ A legtöbb európai kisebbség csak saját megnevezéseit használja.¹⁵ Hivatalos nyelven legfeljebb

zárójelben, a kisebbségi megnevezés után vannak feltüntetve.¹⁶ A földrajzi neveknek a Honismeret tankönyvekben tapasztalható feltüntetése a 1950-es években volt elterjedt.¹⁷ Mindeddig a magyar kisebbségi oktatási intézményeknek szánt tankönyvek csak magyar földrajzi megnevezéseket tartalmaztak, illetve kétnyelvűek voltak a már említett zárójeles formában.¹⁸ Ez szintén mutatja, hogy a minisztérium vezetése egy meghaladott szemléletet tükröz ahelyett, hogy támogatnák ilyen téren is a fejlődést és a demokrácia alapelveit.

Mint megfigyelhetjük, az oktatásügyi minisztérium döntése könnyen támadható. A tankönyvügy túlpolitizált, a hivatalos szlovák nyelv pozíciójának a megerősítését szolgálja. Az ilyen politikák a kisebbség korlátozásához és elnyomásához vezetnek.¹⁹ Ráadásul sértik a kisebbségi jogokat és magát a kisebbséget is.

A kisebbségi és kisebbségi nyelvi jogok nemzetközi védelme

A kisebbségi jogok védelmével – mint az emberi jogok egy részével – különböző nemzetközi szervezetek is foglalkoznak. Több európai állam, köztük Szlovákia is tagállama ezeknek a szervezeteknek, így több emberjogi szerződést ratifikált és bevezetett már, melyek a Szlovák Köztársaság Alkotmánya 11. cikkelye értelmében elsőbbséget élveznek a nemzeti jogokkal szemben, amennyiben szélesebb körű jogokat garantálnak.²⁰

De vajon ezek a nemzetközi normák és jogszabályok vonatkoznak-e a földrajzi nevek kisebbségi nyelven való megnevezésére és azok védelmére? Sértik-e az oktatásügyi minisztérium lépései a kisebbségi jogokat vagy sem?

Előbb az Európa Tanács Nemzetiségi Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezményét²¹ és A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját²² elemzem, melyek közvetetten érintik a tankönyvügyben felmerült kisebbségvédelmi kérdéseket. Ezután megvizsgálom a Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát,²³ melyet az ENSZ, illetve az UNESCO keretén belül fogadtak el, valamint az EBESZ Oslói Ajánlásait.²⁴ Ez az utóbbi kettő külön kitér a földrajzi megnevezések használatára és megőrzésükre.

Mivel a földrajzi nevek hagyományosan és történelmileg jelen vannak és használatosak a magyar nyelvben, részét képezik a magyar kulturális örökségnek, és egyben részei a kodifikált, standardizált magyar nyelvnek.²⁵ A Keretegyezmény 5. cikkének 1. bekezdése kimondja: „A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy támogatják a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára kultúrájuk megőrzését és fejlesztését, úgyszintén identitásuknak, nevezetesen vallásuk, nyelvük, hagyományaik és kulturális örökségük megőrzésének feltételeit.”²⁶ E rendelkezés szerint a földrajzi nevek is védelmet élveznek.

Mindkét dokumentum engedélyezi a kisebbségi nyelvek szóbeli és írásbeli használatát, mind a magánbeszélgetések során, mind nyilvánosan.²⁷ A Nyelvi Karta az oktatást a közösségi élet részeként tartja számon.²⁸ A Karta alapján a kisebbségi nyelvet szabad használni az oktatási folyamatban. Ezeket az irányelveket követve megállapítható, hogy a hivatalosan kodifikált és standardizált magyar nyelv használata az iskolákban bármilyen korlátozás nélkül megengedett. Azáltal, hogy a földrajzi nevek a tananyag részét képezik, bizonyos – ebben az esetben politikai – indítatású mellőzésük nem elfogadható.

Sőt, a Nyelvi Karta 8. cikkelyének 1/g bekezdése hangsúlyozza, hogy a felek „intézkedéseket tesznek annak érdekében, hogy biztosítsák annak a történelemnek és kultúrának az oktatását, amelyet a regionális vagy kisebbségi nyelvek hordoznak”.²⁹ Mivel a földrajzi megnevezések, mint már említettem, a kulturális örökség részét képezik, a kisebbségi iskolák taníthatják ezeket a neveket a kisebbség nyelvén.

Egyik nemzetközi szerződés sem szól külön a kisebbségi iskolák tankönyveinek nyelvhasználatáról. A földrajzi nevek használatának kérdését csupán a közigazgatási ügyek esetében érintik. Ez azonban nem jelenti azt, hogy e dokumentumok ne támogathatják vagy tiltanak a földrajzi nevek kisebbségi nyelvű változatainak használatát. Ellenkezőleg, a Nyelvi Karta külön tanácsolja a feleknek, hogy segítsék elő a kisebbségi nyelvek használatát.³⁰ A Keretegyezmény pedig felkéri a feleket, hogy társadalmiukban terjesszék a tolerancia, a kultúrák közötti párbeszéd, a kölcsönös elismerés, megértés és együttműködés eszméit.³¹

Az eset egy másik szemszögből is megközelíthető, amely a kisebbség diszkriminációjának a lehetőségét veti föl. A Keretegyezmény 6. cikke 2. bekezdésének megfelelően a diszkrimináció bármilyen formája tilos.³² A gyermekek nemcsak magukat a tananyagot tanulják a tantárgyakon belül, hanem annak szakterminológiáját is el kell sajátítaniuk. Míg a szlovák diákok saját nyelvükön tanulhatják meg a szakkifejezéseket, a kisebbséghez tartozó tanulók meg vannak fosztva attól a lehetőségtől, hogy anyanyelvükön tegyenek szert erre a tudásra.³³ Az ehhez hasonló eljárások további nehézségeket okozhatnak a gyermekeknek a tananyag megértésében és elsajátításában. Sőt, a gyermekek lelki sérülése sem kizárt.

A Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, az úgynevezett Barcelonai Nyilatkozatot, 1996. június 6-án fogadták el. A nyilatkozat az UNESCO támogatásával és közbenjárásával került el a szervezet tagállamaihoz. A nyilatkozatot, nagy elismertsége ellenére, nagyon kevés tagállam írta alá, így nem vált jogi érvényűvé.³⁴ Ettől függetlenül olyan normákat foglal magába, melyek elengedhetetlenek a kisebbségek nyelvi jogainak érvényesítése kérdésében.

A Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozata már a bevezetőben felhívja a figyelmet különböző esetekre, melyek a kisebbségi nyelvek használatának és fejlődésének korlátozásához vagy nyelvhelyettesítési folyamatokhoz vezethetnek.³⁵ Ilyen hatással lehet az állam olyan politikája, mely által az államnyelv felsőbbrendűséget élvez a kisebbségi nyelvvel szemben. Mindez csökkentheti a kisebbség anyanyelvhez fűződő lojalitását és befolyásolhatja a nyelvek értékének megítélését.³⁶

A nyilatkozat külön fejezetet szentel a tulajdonnevek használatának. E szerint: „31. cikk: Minden nyelvi közösségnek joga van, hogy megőrizze és használja saját tulajdonnév-rendszerét minden szférában és minden alkalommal. 32. cikk: 1. Minden nyelvi közösségnek joga van a helységneveket a területre jellemző nyelven használni mind szóban, mind írásban, a magán-, a nyilvános és a hivatalos szférában is. 2. Minden nyelvi közösségnek joga van eredeti helységneveit meghonosítani, megőrizni és módosítani. Ilyen helységneveket nem lehet önkényesen eltörölni, elferdíteni vagy átalakítani, sem helyettesíteni, bármilyen változások történnek a politikai helyzetben vagy bármilyen más típusú változás következik be.”³⁷

Mint láthatjuk, a Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozata teljes mértékben deklarálja a kisebbség jogát, hogy használja és megőrizze anyanyelvi tulajdonneveit, helységneveit. Mindez érvényes a magán-, a nyilvános és hivatali érintkezésben. A 32. cikk 2. bekezdése a tankönyvek esetére utal, mely szerint semmilyen – ez esetben:

politikai – beavatkozással nem szabad a helységnevek használatát korlátozni vagy e neveket helyettesíteni valamilyen más megnevezésekkel, mint ahogy az a Honismeret tankönyvek esetében történt.

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) egyik nemzetközileg elismert kisebbségvédelmi dokumentuma a Nemzeti Kisebbségek Nyelvi Jogairól szóló, 1998. februári Oslói Ajánlások. Az ajánlások jellegzetessége, hogy kifejezetten csak politikai érvényűek.³⁸ Mindez azt jelenti, hogy bár a bennük szereplő normák jogilag nem érvényesíthetőek, politikailag kivívhatóak.³⁹ A dokumentumban a névhasználattal is foglalkoznak, amelyhez a földrajzi és más topográfiai megnevezések is tartoznak. Az Oslói Ajánlások 3. bekezdése a következőképpen rendelkezik: „Azokon a területeken, ahol jelentős számban élnek nemzeti kisebbséghez tartozó személyek és ahol erre megfelelő igény mutatkozik, a közigazgatási hatóságoknak biztosítaniuk kell a települések elnevezésének, az utcaneveknek és más közérdekű topográfiai jelzéseknek a kisebbségi nyelven történő feltüntetését is.”⁴⁰

Ezt a bekezdést könnyen értelmezhetnénk úgy, mint az Szlovák Törvénykönyv 1994. évi 191. törvényét, amely településenként 20 százalékos lakossági arányt szab meg a főt említett jog érvényesítéséhez.⁴¹ Az Oslói Ajánlásokhoz azonban csatoltak egy magyarázatot, melyben külön-külön értelmezik az egyes bekezdéseket különböző kisebbségvédelmi vagy emberjogi szerződések rendelkezései alapján. A 3. bekezdés értelmezése a következő: „A Keretegyezmény 11(3) cikkelye kijelenti, hogy »a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek által hagyományosan és jelentős számban lakott területeken az állami szerveknek törekedniük kell arra, hogy (...) a hagyományos településneveket, az utcaneveket és más, a közérdekű topográfiai jelzéseket a kisebbségi nyelven is tüntessék fel, ha ezekre megfelelő igény mutatkozik«. Amennyiben az említett történelmi elnevezések érvényességét nem ismerik el, úgy ez a történelem megváltoztatására irányuló vagy a kisebbségeket asszimiláló kísérletnek minősül, mely komolyan veszélyezteti a kisebbségekhez tartozó személyek önazonosságát.”

A magyarázat nyilvánvalóan hangsúlyozza, hogy a kisebbségi földrajzi megnevezések feltüntetésének visszavonása asszimilációs tettek tartható. Ez az oktatásban még inkább helytálló érv, hiszen az oktatás egyik fő feladata a nemzeti identitás megalapozása és erősítése. Ezáltal még nagyobb lehet az asszimilációs hatás, a magyar megnevezéseknek szlovákokkal való helyettesítése ugyanis a diákokban az anyanyelvük, a magyar nyelv alsóbbrendűségét keltheti.

Mint láthattuk, a fent említett nemzetközi dokumentumok alapján megfigyelhető, hogy a tankönyvekben a kisebbségi nyelven íródott földrajzi nevek védelmet élveznek. A Keretegyezmény és a Nyelvi Karta alapján azért érvényesek rájuk a kisebbségi jogok, mert ezek a megnevezések a kisebbségi kultúra kulturális örökségéhez tartoznak. Másrészt mivel ezek a megnevezések a hivatalos magyar nyelv szerves részét képezik.

Az oktatásügyi minisztérium lépését tekinthetjük akár diszkriminációs tettek is, melynek jövőbeli asszimilációs hatásai lehetnek. Erre közvetlenül utal az Oslói Ajánlások magyarázata is. Ezenfelül a Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, amely – mint láthattuk – a legszélesebb körű nyelvi jogokkal ruházza fel a kisebbséget, minden egyes területen engedélyezné a kisebbségi megnevezések használatát, megőrzését, s ezt semmilyen nemű beavatkozással sem lehet meggátolni vagy eltörölni.

Nézetem szerint a minisztérium megsértette a kisebbség jogait, hiszen korlátozta a kisebbséget nyelvének használatában – ahelyett, hogy olyan eljárásokat kezdeményezne, melyek a kisebbség nyelvi és kulturális jogait védelmeznék. Rendelkezései egyáltalán nem tükrözik a kölcsönös tisztelet, a tolerancia és a barátságos együttműködés alapelveit.

Befejezés

2008 szeptemberében robbant ki az ún. tankönyvbotrány a magyar tannyelvű alapsiskolák negyedikes diákjainak szánt új Honismeret tankönyvek megjelenésével. A tankönyvek szövegében a Szlovákia határain belül fekvő földrajzi nevek megnevezései csupán az államnyelven vannak feltüntetve, annak ellenére, hogy szinte minden egyes kifejezésre létezik magyar megfelelő is. Mindez felháborodást keltett a szlovákiai magyarság körében, hiszen elfogadhatatlannak tartották, hogy ilyen tankönyvekből tanítsák gyermekeiket. Kifogásolták, hogy az új tankönyvek sértik kisebbségi jogukat, melyeket nemzeti és nemzetközi jogszabályok is védenek. Az oktatási minisztérium álláspontja a tankönyvügy nyilvánosságra hozatala után sem változott abban, hogy törvénytelenül jártak volna el. Ellenkezőleg: hangsúlyozta, hogy épp a törvényeknek megfelelően alakította át a tankönyveket.

Ez a tanulmány rávilágít arra, hogy azok a törvények, melyekre az oktatási minisztérium hivatkozott, nem vonatkoznak közvetlenül a tankönyvekben szereplő földrajzi nevek nyelvének meghatározására. Nem bizonyosodott be, hogy a törvények valamelyike is tiltaná a kisebbségi nyelvű megnevezések használatát. A Nemzetiségi Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény, valamint a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája támogatja a kisebbséget kultúrája minden egyes elemének megőrzésében, valamint pártolja a kisebbség tagjainak anyanyelvi oktatását. E nemzetközi szerződések rendelkezései értelmében a kisebbség használhatja saját földrajzi megnevezéseit, hiszen ezek kulturális örökségük szerves részét képezik. A Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozata és az Oslói Ajánlások külön taglalják a földrajzi nevek kisebbségi nyelvű használatát. Mindkét dokumentum szerint a kisebbségnek jogában áll a kisebbségi nyelvi megnevezéseit használni és megőrizni. Ezenfelül az Oslói Ajánlások magyarázatából megtudhatjuk, hogy a kisebbségi megnevezések használatának korlátozása vagy ezeknek a megvonása súlyos asszimilációs tettnek számít, mely mélyen elítélendő egy demokratikus ország keretein belül.

Az ilyen esetek nagymértékben rontják a szlovák többség és a magyar kisebbség kapcsolatait. Ezek a konfliktusos helyzetek könnyen kezelhetőek lennének, ha mindkét fél kölcsönös jóindulattal, az együttműködés szándékával és kompromisszumokra nyitott hozzáállással próbálná megoldani a felmerülő problémákat.

Jegyzetek

1. Vö. Pék László: A Váh a Dunaj folyóba ömlik, a Dunaj pedig a Fekete-tengerbe – avagy Az Értől az Óceánig. www.szmpsz.sk/szmpsz/hir/.../a_vah_a_dunaj_folyoba_omlik.doc
2. A törvények meghatározó cikkelyeit később fejtem ki.
3. Szabó Mihály Gizella: Helyneveink írásbeli használatáról. http://www.szmpsz.sk/szmpsz/add_frame_main.php?name=archivum/index.html
4. A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének levele Ján Mikolaj oktatási miniszterhez, kelteve 2007. 10. 5-én.

5. *Új Szó*, 61. évf. (2008. szeptember 24.) 221. sz.
6. *Új Szó*, 61. évf. (2008. szeptember 25.) 222. sz.
7. *Új Szó*, 61. évf. (2008. október 3.) 229. sz.
8. A 270/1995 számú törvény; a törvényt 2009. június 30-án módosították, ez 2009. szeptember 1-jén lépett hatályba, a módosítások értelmében az említett rendelkezés már nincs érvényben.
9. 191/1994 számú törvény.
10. Szabó Mihály Gizella: Helyneveink írásbeli használatáról, i. m.
11. 215/1995 számú törvény.
12. Gizella Szabó Mihály: Stanovisko k používaniu geografických názvov v učebniciach národných menšín. http://www.szmpsz.sk/szmpsz/add_frame_main.php?name=archivum/index.html
13. Szabó Mihály Gizella: Helyneveink írásbeli használatáról, i. m.
14. *Új Szó*, 61. évf. (2008. október 27.) 249. sz.
15. Uo.
16. Uo.
17. *Új Szó*, 61. évf. (2008. október 1.) 227. sz.
18. Pék László: A Váh a Dunaj folyóba ömlik..., i. m.
19. Bartha Csilla: A kisebbségi nyelvek megőrzésének lehetőségei és az oktatás. http://www.mtaki.hu/docs/cd2/tanulmany/04_Bartha_Csilla.htm
20. A Szlovák Köztársaság Alkotmánya, 11. cikkely.
21. Az Európa Tanács Nemzetiségi Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezményét (CETS No. 157) 1995. február 1-jén Strasbourgban fogadták el, Szlovákia is aláírta, 1995. szeptember 14-én pedig ratifikálta. A dokumentum (a továbbiakban: Keretegyezmény) 1998. február 1-jén lépett hatályba.
22. Az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját (CETS. No. 148) 1992. november 15-én Strasbourgban fogadták el (a továbbiakban: Nyelvi Karta), 2001. február 20-án Szlovákia is aláírta, 2001. szeptember 5-én ratifikálta, 2002. január 1-jén lépett hatályba.
23. Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, Barcelona, 1996. június 6.
24. EBESZ, Oslói Ajánlások, Oslo, 1998. február 1.
25. Szabó Mihály Gizella: Helyneveink írásbeli használatáról, i. m.
26. Nemzetiségi Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény.
27. Nemzetiségi Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény 10. cikkelye, Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának preambuluma.
28. Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája, III. rész.
29. Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája 8/g cikkelye.
30. Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája 7/d cikkelye.
31. Nemzetiségi Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény 6. cikkének 1. bekezdése.
32. Nemzetiségi Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény 6. cikkének 2. bekezdése.
33. Gizella Szabó Mihály: Stanovisko k používaniu..., i. m.
34. Tóth Éva: A Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozata és a nyelvi genocídium. http://esperanto.virtus.hu/?id=detailed_article&aid=30724
35. Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, Barcelona, 1996. június 6., Bevezető.
36. Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, Barcelona, 1996. június 6., Bevezető.
37. Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, Barcelona, 1996. június 6., 31–32. cikk.
38. Ariel Bloed: Az EBESZ és a nemzeti kisebbségek. In: Bárdi Nándor (szerk.): *Kisebbségvédelem és a nemzetközi szervezetek*. Budapest, Teleki László Alapítvány, 2002, 132. p.
39. Ariel Bloed: i. m. 133. p.
40. Oslói Ajánlások, Oslo, 1998. február 1., 3. bekezdés
41. 191/1994 számú törvény.

ADRIENN GYÓRY

THE BATTLE OF THE OFFICIAL STATE LANGUAGE AND THE MINORITY LANGUAGE IN THE TEXTBOOKS FOR THE SCHOOLS WITH HUNGARIAN LANGUAGE OF EDUCATION

The last years, months were not favourable to the slovak-hungarian relations. It can be said, that the conflicts follow each other in a row. One of these conflicts exploded in september 2008 in line with the Honismeret textbook for the fourth grade of grammar school with hungarian language of education, which was published with the approbation of the Ministry of Education of the Slovak Republic. The geographical names in the textbooks are featured only in slovak, the hungarian placenames are just enumerated at the end of the book. The teachers and the parents expressed their disapproval, saying that the textbooks offend the language rights of minorities. Though, the ministry of education claims, that the quotation of geographical names in slovak language was right and it absolutely do not offends the minority rights guaranteed by the slovak constitution, respectively through to this referring international documents. The aim of this study is to overlook if the textbooks really offend the rights of the hungarian minority in Slovakia. In this paper I am also going to unfold, that the ministry of education did not proceed properly, because the legal framework for their arrangements is not completely clear or understandable. Furthermore I point out, that the internationally accepted minority and minority language rights also refer to the usage of geographical names in mothertongue.